

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-9

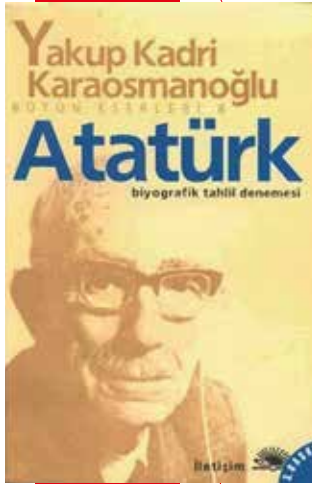
KONU BİYOGRAFI

Biyografi (yaşam öyküsü), alanında tanınmış bir kişinin hayatını anlatan yazı türüdür. Biyografi türünde siyaset, bilim, sanat, spor vb. alanlarda tanınmış insanların hayatı; bilgi, belge ve tanıklara dayanılarak, tarafsız ve gerçekçi bir şekilde anlatılır. Kişinin değeri, benzerlerinden farklı yönleri anlatılır.

Biyografilerde bazen anılardan da yararlanır. Açık, sade bir dille yazılan biyografide kronolojik bir sıra izlenebilir. Diğer öğretici metinlerde olduğu gibi biyografilerde de anlatıcı kurmaca bir kişi değil, yazarın kendisidir.

Eski Yunan edebiyatında Plutarkhos'un *Hayatlar*, İngiliz edebiyatında William Roper'in (Vilyim Rupır) *Sir Thomas More'un (Sör Tamis Mor) Hayatı* ve James Boswell'in (Ceymis Bozvel) *Samuel Johnson'un (Semyul Cansın) Hayatı*, Avusturya edebiyatından Stefan Zweig'in (Ştefan Svayg) *Üç Büyük Usta* dünya edebiyatının tanınmış biyografilerindedir.

Tanzimat Dönemi'nde Beşir Fuat'ın *Victor Hugo*, Namık Kemal'in *Evrak-ı Perişan*, Recaizade Mahmut Ekrem'in *Kudemadan Birkaç Şair*, Muallim Naci'nin *Osmanlı Şairleri*; Servetifünun Dönemi'nde Süleyman Nazif'in *Mehmet Âkif* adlı eseri biyografi türünde öne çıkar. Cumhuriyet Dönemi'nde İlhan Geçer'in *Cahit Sıtkı Tarancı*, Mithat Cemal Kuntay'ın *Namık Kemal*, Ahmet Rasim'in *İlk Büyük Muharrirlerden Şinasi*, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Atatürk*, Beşir Ayvazoğlu'nun *Yahya Kemal*, İhsan Işık'ın *Türkiye Ünlüleri Ansiklopedisi* adlı eserleri bu türün tanınmış örneklerindedir.

○ OTOBİYOGRAFI

Otobiyografi (öz yaşam öyküsü) yazarın kendi yaşamını anlattığı yazı türüdür. Biyografide ve otobiyografide hayatı ele alınan kişinin başarıları, ilham verici yönleri açık, sade bir dille anlatılır. Otobiyografide anlatıcı birinci kişiyken biyografide üçüncü kişidir. Biyografiler bilgi, belge ve tanıklıklara bağlı olarak nesnel bir dille yazılır. Yazarın iç dünyasına dönük kaleme alınan otobiyografiler ise hafızaya ve anılara dayanır. Bu nedenle otobiyografi yazarı, biyografi yazarı kadar nesnel olamayabilir.

Amerikan edebiyatında Paul Auster'in (Pol Ostrir) *İç Dünyamdan Notlar* ve Isaac Asimov'un (Ayzek Ezimov) *Dolu Dolu Yaşadım*, Fransız edebiyatında André Gide'in (Andre Jid) *Tohum Ölmezse* dünya edebiyatının tanınmış otobiyografilerindedir.

Türk edebiyatında Abidin Dino'nun *Kısa Hayat Öyküm*, Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* adlı eserleri otobiyografi türünde yazılmıştır.

Bazı hikâye ve romanlarda biyografi ve otobiyografi türlerinden yararlanılmıştır. Oğuz Atay'ın *Bir Bilim Adamının Romanı (Mustafa İnan)* adlı eseri biyografik, Peyami Safa'nın

Dokuzuncu Hariciye Koğuşu adlı romanı ise otobiyografik bir romandır.

○ MONOGRAFI

Sınırları kesin olarak belirlenmiş bir konuyu özel bir bakışla derinlemesine, ayrıntılı olarak anlatan yazılardır. Monografiler bir kişi, yer, eser, olay, konu hakkında yazılabilir.

○ ÖZ GEÇMİŞ/CV

Kişinin, hayatındaki önemli evreleri;

elde ettiği bilgi, beceri ve tecrübeleri kendi ağzından anlattığı yazı türüdür. Öz geçmiş, çoğunlukla bir iş başvurusunda, kişinin kendini tanıtmak için başvuru yaptığı kurum ya da kuruluşa verilmek üzere yazılır.

Öz geçmiş; kişinin öğrenim durumunu, iş tecrübelerini, özelliklerini eksiksiz olarak yansıtmalıdır.

○ HÂL TERCÜMESİ

Osmanlı Dönemi'nde yazılan, daha çok öz geçmiş özelliği gösteren eserlerdir. Hâl tercümelerinde; olayların anlatımında objektiflik, yazılışında açıklık ve sadelik önemlidir.

Hâl tercümelerinde ele alınan şahsın çevresi, yaşadığı devir, hayat macerası ve edebî kişiliği ayrıntılarıyla aktarılır. İslam tarihinde ilk hâl tercümelerinin Hz. Muhammed'in hayatı üzerine kaleme alınan siyer kitapları olduğu görülür. İslam tarihinde hâl tercümelerine genel bir adla tabakat denilmiştir.

○ PORTRE

Bir kişiyi ayırt edici yönleriyle tanıtmayı amaçlayan yazılardır. Kişiyi yalnızca dış görünüşüyle yansıtan portreye fiziksel portre; kişinin iç dünyasını, duygularını, düşüncelerini, huy ve karakter özelliklerini anlatan portreye de ruhsal portre denir. Portrelerin çoğunda bu iki türün özellikleri bir arada bulunur.

○ TEZKİRE

Divan edebiyatında şairlerin hayat hikâyeleri, edebî kişilikleri hakkında yazılan eserlere **şuara tezkireleri** (tezkiretüş'şuara) denir. Genellikle şair padişahlar, şehzadeler ve vezirler; şuara tezkirelerinde ön sıralarda yer alır. 15. yüzyılda Ali Şir Nevâî'nin *Mecâlisü'n-Nefâis* adlı eseri tezkire türünün ilk örneğidir. 16. yüzyılda Sehî Bey'in *Heşt Behişt* adlı eseri Anadolu'da yazılmış ilk tezkire örneğidir.

SORULAR

Soru 1:

Aşağıdakilerden hangisi bir biyografiden alınmıştır?

A) Türkiye'ye dönüp dönmeyeceğimiz bir haftaya kadar anlaşılır. Zaten birçok dönen var. Mesela, Sabri Esat gidiyor.

B) Sülün kız, bir de gözünü açıp bakmış ki ne görsün. Misli menendi yok bir bahçe! Bir yanında kuşlar şakıyor, bir yanında sular akıyor.

C) Birkaç gündür İstanbul'daydım, yeni döndüm. Hisar dergisinin mart sayısını da ancak bugün okudum.

D) Ali Rıza Bey evvela şaşırıldı, oğlunun da öteki çocukları gibi değiştiğine hükmetti. Fakat biraz sonra anladı ki Şevket yine eski Şevket'tir.

E) Diyarbakır'da doğan yazar, ilk ve ortaöğrenimini doğduğu şehirde; yükseköğrenimini ise Erzurum Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı.

Cevap: E

Soru 2:

Aşağıdakilerden hangisinde yanlış bir bilgi verilmiştir?

A) 15. yüzyılda Ali Şir Nevâî'nin *Mecâlisü'n-Nefâis* adlı eseri tezkire türünün ilk örneğidir.

B) Kişinin, hayatındaki önemli evreleri; elde ettiği bilgi, beceri ve tecrübeleri kendi ağzından anlattığı yazı türüne monografi denir.

C) Biyografi türünde siyaset, bilim, sanat, spor vb. alanlarda tanınmış insanların hayatı; bilgi, belge ve tanıklara dayanılarak, tarafsız ve gerçekçi bir şekilde anlatılır.

D) Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* adlı romanı otobiyografik bir romandır.

E) İslam tarihinde ilk hâl tercümeleri Hz. Muhammed'in hayatı üzerine kaleme alınan siyer kitaplarıdır.

Cevap: B

Soru 3:

(I) Otobiyografi (öz yaşam öyküsü) yazarın kendi yaşamını anlattığı yazı türüdür. (II) Biyografide ve otobiyografide hayatı ele alınan kişinin başarıları, ilham verici yönleri açık, sade bir dille anlatılır. (III) Otobiyografide anlatıcı üçüncü kişiyken biyografide birinci kişidir. (IV) Biyografiler bilgi, belge ve tanıklıklara bağlı olarak nesnel bir dille yazılır. (V) Yazarın iç dünyasına dönük kaleme alınan otobiyografiler ise hafızaya ve anılara dayanır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışlığı yapılmıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

Cevap: C

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-9

OGM
MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU DİVAN EDEBİYATINDA TEZKİRE

Divan edebiyatında şairlerin hayat hikâyeleri, edebî kişilikleri hakkında yazılan eserlere "şuara tezkireleri" (tezkiretü's şuara) denir. Eski dönemlerde önemli kişilerin, özellikle şairlerin hayatlarının anlatıldığı; eserlerinden örneklerin verildiği düzyazı türüdür. Günümüzdeki biyografik-antolojik eserlere benzeyen tezkireler, bir tür edebiyat tarihi çalışması da sayılabilir.

Tezkireler; genellikle mukaddime (giriş), şairlerin ve eserlerinin tanıtıldığı asıl metin ve hâtimeden (bitiş) oluşur. Mukaddimelerde eserin sunulduğu kişiye övgüler, dönemin şiir anlayışı ve eserin yazılma nedeni hakkında bilgiler bulunur. Asıl metin bölümünde; tanıtılan kişinin sosyal çevresi, edebî kişiliğiyle ilgili bilgiler, sanatı üzerine değerlendirmeler ve eserlerinden örnekler bulunur. Hâtime bölümünde; eserin bitiş tarihi, yazılış süreci ile ilgili

bilgiler; dönemin padişahına veya önde gelen devlet adamlarına dualar, eserdeki kusurlar için af isteği yer alır.

Tezkireler, çoğunlukla yazarlarının adıyla anılır. Tezkirede şairler, genellikle alfabetik olarak sıralanır. Genellikle şair padişahlar, şehzadeler ve vezirler; şuara tezkirelerinde ön sıralarda yer alır. Nesnel bir tutumla, açık ve sade bir dille, bilgi vermek amacıyla yazılan biyografilere göre tezkireler; öznel bir tutumla, övgü veya yergi amacıyla kaleme alınmıştır. Tezkirelerde yazarlar, genellikle sanat güçlerini göstermeye çalışmış; seci, aliterasyon gibi ahenk unsurları ve söz sanatlarıyla yüklü sanatlı bir dil kullanmışlardır. 15. yüzyılda Ali Şîr Nevâî'nin *Mecâlisü'n-Nefâis* adlı eseri tezkire türünün ilk örneğidir. 16. yüzyılda Sehî Bey'in *Heşt Behişt* adlı eseri Anadolu'da yazılmış ilk tezkire örneğidir.

SORULAR

1.

Türk edebiyatında ilk -----
--- örneği Çağatay şairi Ali Şîr Nevâî tarafından 15. yüzyılda yazılan *Mecâlisü'n-Nefâis* adlı eserdir.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) anı
- B) tezkire
- C) portre
- D) otobiyografi
- E) nekroloji

Cevap: B

2.

Portre ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bir kimseyi karakteristik özellikleriyle tanıtmak amacıyla yazılır.
- B) Fiziki portre ve ruhi portre (tinsel, moral portre) olarak iki türü vardır.
- C) Fiziki portre ile ruhi portre çoğu zaman iç içe verilir.
- D) Portrelerde düşüncüyü geliştirme yollarından tanık gösterme kullanılır.
- E) Portre, öykü ve roman

gibi türlerin içinde yer alabilir.

Cevap: D

3.

Aşağıdakilerden hangisi nekrolojinin bir özelliği değildir?

- A) Ölen ünlü bir kişinin ölümünden sonraki günlerde yazılır.
- B) Genellikle gazete ve dergilerde yayımlanır.
- C) Hayatını kaybeden kişinin yakın çevresinde yer alan kişilerce kaleme alınır.
- D) Ölen kişinin üstün niteliklerinin ve çalışmalarının bilimsel bir şekilde anlatıldığı yazılardır.
- E) Ölen kişinin sevenlerinin yazdığı duygusal ve öznel açıklamalardır.

Cevap: D

4.

Aşağıdakilerden hangisi biyografinin özelliklerinden biri değildir?

- A) Amaç, söz konusu kişiyi tüm yönleriyle tanıtmaktır.
- B) Anlatılan kişinin bilhassa edebî özelliklerine değinilir.
- C) Belgelere ve örneklerle

dayandırılarak hazırlanır.

D) Sanat ve meslek alanındaki tarihçiler için önemli kaynaktır.

E) Açık, anlaşılır bir anlatım ve sade bir dil kullanılır.

Cevap: B

5.

Divan edebiyatında biyografi türüne tezkire ya da ---- denir. Bu türün ilk örneği Ali Şîr Nevâî'nin ---- adlı eseridir. Anadolu sahasında yazılan ilk tezkire ---- tarafından yazılan Heşt Behişt adlı eserdir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangileri getirilmelidir?

- A) monografi-Mecâlisü'n-Nefâis-Sehî Bey
- B) tercüme-i hâl-Mecâlisü'n-Nefâis-Sehî Bey
- C) tercüme-i hâl-Muhâkemetü'l-Lügateyn-Sehî Bey
- D) nekroloji-Muhâkemetü'l-Lügateyn-Latîfi
- E) tercüme-i hâl-Mecâlisü'n-Nefâis-Latîfi

Cevap: B

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-9

OGM
MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU FİLLER

FİLLER

İş, oluş, kılış, hareket bildiren sözcüklere eylem (fiil) denir. Eylemler, mastar hâlinde bulunur. Fiiller, zamana ve şahsa bağlı çekimlenerek yüklem olur. Çekimli fiiller; haber bildirme kipi ekleri, dilek tasarlama kipi ekleri, şahıs ekleri, olumsuzluk eki ve soru edatını alır. Fiiller; basit, türemiş ve birleşik yapıda olabilir. Fiiller, basit ve birleşik zamanlı çekimlenebilir.

KILIŞ FİLLERİ

¶ Nesne alabilen fiillerdir.
¶ Kılış fiillerinde öznenin yaptığı işten etkilenen bir varlık vardır.
¶ Kılış fiilleri; "ne", "neyi", "kimi" sorularına cevap verebilen fiillerdir.
Sonunda **soruyu** anladım. (Neyi anladım?-nesne)
Gelirken **gazete** alır mısın? (Ne alır mısın?-nesne)

OLUŞ FİLLERİ

¶ Öznenin iradesi dışında kendiliğinden, aşamalı olarak gerçekleşen fiillerdir.
¶ Yapılan işin yapana yöneldiğini gösteren ve nesneye ihtiyaç duymayan fiillerdir.
Yüzü **günden güne sararmış**.
Yapraklar **sonbaharda solmuş**.

DURUM FİLLERİ

¶ Nesne almayan; bir durumu, tavrı belirten; hareketlilik içermeyen, durağanlık içeren fiillerdir.
Çocuk, bahçedeki ağaca **yaslanmış**.
Dışarıdaki sesi duyunca çok **korktu**.

FİİL ÇEKİM EKLERİ

HABER BİLDİRME KIPLERİ

1. Görülen geçmiş zaman: "-dı", "-di", "-du", "-dü", "-tı", "-ti", "-tu", "-tü"
2. Öğrenilen geçmiş zaman: "-mış", "-miş", "-muş", "-müş"
3. Gelecek zaman: "-acak", "-ecek"
4. Şimdiki zaman: "-yor"
5. Geniş zaman: "-r", "-ar", "-er"

DİLEK-TASARLAMA KIPLERİ

1. Dilek-şart kipi: "-sa", "-se"
2. İstek kipi: "-a", "-e"
3. Gereklilik kipi: "-malı", "-meli"
4. Emir kipi: "Kip eki yoktur."

KİŞİ (ŞAHIS) EKLERİ

1. TİP ŞAHIS EKLERİ (Görülen geçmiş zaman ve şart kipinde)

1. Tekil kişi: "-m"
2. Tekil kişi: "-n"
3. Tekil kişi: "yok"
1. Çoğul kişi: "-k"
2. Çoğul kişi: "-nız", "-niz", "-nuz", "-nüz"
3. Çoğul kişi: "-lar", "-ler"

2. TİP ŞAHIS EKLERİ (Görülen geçmiş zaman ve şart kipi dışındaki zaman ve kiplerde)

1. Tekil kişi: "-ım", "-im", "-um", "-üm"
2. Tekil kişi: "-sın", "-sin", "-sun", "-sün"
3. Tekil kişi: "yok"
1. Çoğul kişi: "-ız", "-iz", "-uz", "-üz"
2. Çoğul kişi: "-sınız", "-siniz", "-sunuz", "-sünüz"
3. Çoğul kişi: "-lar", "-ler"

FİİLLERDE KİP KAYMASI

Bir kipi kendi anlamı dışında, başka bir kipi anlamını verecek biçimde kullanılması na fiilde anlam (zaman) kayması denir.
Önümüzdeki yıl, yurt dışına tatile gidiyoruz.
Dedem, İstiklâl Savaşı'nda gazi olur.

BASİT ZAMANLI FİİL

Fiil, tek zaman/kip bildirecek biçimde çekimlenmişse "basit zamanlı fiil" dir.
Sınavdan beklediğin notu almamışsın.
Olanları bana da anlatacak mısın?

BİRLEŞİK ZAMANLI FİİL

Fiilin birden çok kip ekiyle çekimlenmesidir. Basit zamanlı fiillerden sonra ek fiilin "-idi", "-imiş", "-ise" eklerinden birinin getirilmesiyle oluşturulur. Birleşik zamanlı fiiller üç grupta incelenir: hikâye, rivayet ve şart birleşik zaman.
Herkes çok iyi davranıyordu.
Ödevlerini daha düzenli yapacaktı.
Her şeye olumlu bakarsan güzel görürsün.

EK FİİL (EK EYLEM)

Çekimli fiillere gelerek onları birleşik zamanlı fiil ya da ad veya ad soylu sözcüklere gelerek onları cümledeki yüklemi yapar. "İ-" (imek) ek fiilinin iki görevi vardır:

1. Basit zamanlı fiilleri birleşik zamanlı eylem yapar.
Sana söylediklerimi can kulağıyla dinlemeliydin.
Yeni çıkan kitapları hemen okuyormuş.
2. Ad veya ad soylu sözcüklere gelerek onları cümlede yüklem yapar.
Dün hava çok güzelmış.
Bütün sorumluluğu alan bendim.

SORULAR

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yapılmakta olan bir iş bildirilmektedir?

- A) Ankara'nın Kızılcahamam ilçesinde bulunan Şahinler Tabiat Parkı, 2009 yılında kurulmuş.
B) Yazar, 1954 yılında Ankara'da dünyaya geldi.

- C) Mersin'in Silifke ilçesinde 2 bin yıl önce inşa edilen tarihi taş köprü, restore edilecek.
D) Trafiğe takıldıysa ancak on gibi gelir.

- E) Usta, birkaç dakikadan beri demirin bir tarafını yontuyor.

Cevap: E

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eylemde kip kayması vardır?

- A) Her sabah, soluğu aynanın karşısında alıyorum.
B) Onu en son geçen bayram durakta gördüm.

- C) Onlar Balkan Savaşı'nın bütün acılarını yaşamışlar.
D) Bu gidişle ablasından daha başarılı olacak.
E) O filmi ne zaman izlesem canım turşu ister.

Cevap: A

3. Aşağıdaki cümlelerden hangisi nesne-yüklem ilişkisine göre diğerlerinden farklıdır?

- A) Eve girince menekşe kokusunu iyice içime çektim.
B) Bahar gelince uzak ufukları izleriz.
C) Bir ip gerdi badem ağacıyla söğüt ağacının dallarına.
D) Kafamı kaldırıncsa saat kulesinin yanına geldiğimi fark ettim.
E) Kitaplığın sonunda duran masadaki kâğıtlara baktım.

Cevap: E

KONU MEKTUP

Mektup: Bir şey haber vermek, sormak, istemek veya duyguları bildirmek için birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kâğıt, name. Batı edebiyatında mektup türünün ilk örnekleri, Eski Yunan'da görülür. Edebî bir tür olarak Latin edebiyatında gelişen mektup; Fransa, İngiltere, İtalya ve Almanya'da yaygınlaşır. Rönesans'tan sonra Avrupa'da mektup türü büyük gelişme göstermiş; Jean Jacques Rousseau (Jan Jak Ruso), Voltaire (Volter) gibi yazarlar bu türde eserler vermişlerdir. Uygur prenslerinin yazdığı mektuplar, bu türün Türk tarihindeki ilk örneklerindedir. 16. yüzyılda Fuzûlî'nin yazdığı *Şikâyetnâme*, mektup türünün Türk edebiyatındaki ilk örneğidir.

Mektup, edebî tür olma özelliğini Tanzimat Dönemi'nde kazanır. Tanzimat Dönemi'nde edebî, felsefi, siyasi, mizahi içerikli ve tebrik, taziye, istek amacıyla yazılan mektup örnekleri görülür. Akif Paşa'nın *Münşeât-ı Elhac Akif Efendi ve Muharrerât-ı Hususiy-i Akif Paşa* adlı eserleri, Tanzimat Dönemi'nin ilk mektup örneklerindedir. Eski münşeât tarzına bırakması ilk olarak Şinasi'nin annesine yazdığı mektupta görülür. Tanzimat Dönemi'nde edebî tartışmalar da mektuplarla yapılır. Namık Kemal ve Abdülhak Hamit Tarhan, edebiyat tarihimizde en çok mektup kaleme almış sanatçılardır. Mektup, başlı başına bir tür olduğu gibi bazı türlerde anlatım tekniği olarak da kullanılmaktadır.

MEKTUBUN BÖLÜMLERİ

HİTAP: Hitap edilen kişiye uygun bir hitap yer alır.

GİRİŞ: Mektubun yazılma nedeni kısaca anlatılır.

GELİŞME: Mektubun neden yazıldığı tüm ayrıntılarıyla anlatılır. Gönderici,

muhabıbyla paylaşmak istediği duygu ve düşünceleri, ona iletmek istediği haberleri, istekleri bu bölümde paragraflar hâlinde dile getirir.

ÇÖZÜM: Mektup yazılan kişi ile yakınlığın derecesine göre vedalaşma amacıyla temenniler belirtilir. "Sağlıcakla kal, ellerinden öperim, selam ve sevgiler," vb. sözler mektubun sonuç bölümünde sıkça kullanılır.

MEKTUP TÜRLERİ

Yazılış amaçlarına göre mektuplar dörde ayrılır:

1. Özel Mektup: Kişinin yakınlarına ve tanıdıklarına yazdığı mektuptur. Özel mektupta anlatılanlar sadece gönderici ile alıcıyı ilgilendirir. Duygu ve düşünceler, içten bir anlatımla dile getirilir.

Giriş bölümünde mektubun yazılış amacı belirtilir. Mektupta asıl anlatılmak istenenler gelişme bölümünde yer alır. Sonuç bölümünde sevgi, saygı ve iyi dilekler bildiren ifadeler yer verilir.

Kâğıdın sağ üst köşesine yer ve tarih yazılır. Mektup bir hitap sözüyle başlar. Mektubun sağ alt köşesinde yazan kişinin adı ve imzası, sol alt köşesinde adresi yer alır.

2. Edebî Mektup: Sanatçıların, düşünürlerin yazdıkları, sanat ve düşünce derinliği taşıyan mektuplardır. Dil ve anlatım yönünden sanatsal değer taşıyan

edebî mektuplar, yazdıkları dönemin sanat ve düşünce hayatına ışık tutar. Bu mektuplarda dönemin edebî, sanatsal ve düşünsel tartışmaları yer alır. Bu yönüyle edebî mektuplar yazdıkları dönem için belge niteliğine de sahiptir.

3. Resmî Mektup: Kamu kurum ve kuruluşları arasında ya da bireylerle bu kurum ve kuruluşlar arasında yazılan mektuplardır.

4. İş Mektubu: Ticaret, sanayi alanlarında veya bireylerle iş yerleri arasında yazılan mektuplardır.

AÇIK MEKTUP

Herhangi bir düşünceyi, görüşü açıklamak, bir tezi savunmak için bir devlet yetkilisine ya da halka hitaben, bir kişi ya da kurum tarafından yazılan mektuplardır. Açık mektuplarda sadece yazanı değil, geniş kitleleri ilgilendiren önemli konular ele alınır. Açık mektup örnekleri, gazete ve sanat dergilerinde yayımlanır.

E-POSTA

E-posta, bilgisayarlar veya bir ağ içindeki belli gönderim merkezleri arasındaki elektronik bilgi iletişimidir. Elektronik posta mektuba benzer. Elektronik postanın mektuptan farkı e-postalara resim, müzik, video gibi her türlü dosyanın eklenebilmesi ve alıcının bilgisayarına gönderilebilmesidir.

Elektronik posta, mektuplara göre daha yaygındır ve alıcıya daha hızlı ulaşmaktadır. Genel Ağ'ın yaygınlaşmasıyla mektubun yerini daha çok e-posta almıştır. E-posta hizmetlerinden yararlanabilmek için e-posta hesabı açmak gerekir. Bu hizmeti ücretsiz ya da ücretli veren siteler bulunmaktadır. E-posta adreslerinde başta kullanıcının adı, adres işareti, e-posta sağlayıcısının adı, nokta (.) ve site uzantısı yer almaktadır. E-posta yazılırken kişisel bilgiler güvenlik altına alınmalıdır.

SORULAR

1. Özel mektuplarla edebî mektupların karşılaştırıldığı,

I. Özel mektupta daha çok günlük konuşma dili kullanılırken edebî mektupta sanat değeri taşıyan bir dil kullanılır.

II. Edebî mektuplar tanınmış sanatçılar, düşünürler vb. kişiler arasında; özel mektuplar ise arkadaş, dost ve akrabalar arasında yazılır.

III. Özel mektuplarda kişilerin birbirlerine yönelik samimi duygu ve düşüncelerinin, edebî mektupta ise daha ciddi bir üslupla sanat ve edebiyat konularının paylaşılması amaçlanır.

Numaralardan hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I.
- B) I ve II.
- C) I ve III.
- D) II ve III.
- E) I, II ve III.

Cevap: E

2. E-posta ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi söylenemez?

A) Bilgisayarlar veya bir ağ içindeki belli gönderim merkezleri arasındaki elektronik bilgi iletişimidir.

B) Mektuptan farkı; e-postalara resim, müzik, video gibi her türlü dosyanın eklenebilmesi ve alıcının bilgisayarına

gönderilebilmesidir.

C) Günümüzde mektuplara göre daha yaygındır ve alıcıya daha hızlı ulaşmaktadır.

D) E-posta hizmetlerinden yararlanabilmek için e-posta hesabı açmak gerekir.

E) E-posta adreslerinde sırasıyla kullanıcının adı, adres işareti, nokta, site uzantısı ve e-posta sağlayıcısının adı yer almaktadır.

Cevap: E

3.

Londra, 10 Ağustos 1990

Ahmetçiğim,
Uzun bir zamandır seninle şöyle rahat rahat dertleşemedim.

Bu fırsatı yeni yakalıyorum.

Kusuruma bakmamışsındır sen, seni tanırım.

...
Gözlerinden öperim, bütün dostlara selamlar.

Bu örnekten hareketle mektup türü ile ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Bir hitap sözüyle başlar.

B) Etkisinin artması için sanatlı bir dil kullanılır.

C) Giriş bölümünde mektubun yazılış amacı belirtilir.

D) Sonunda selam ve iyi dilekler söylenir.

E) Sağ üst kısımda yazıldığı yer ve tarih belirtilir.

Cevap: B

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-9

KONU TANZİMAT DÖNEMİ'NDE MEKTUP

23 Ekim 1840 tarihinde ilk posta teşkilatının kurulması ile mektup yaygınlaşmıştır.

Mektup, edebî tür olma özelliğini Tanzimat Dönemi'nde kazanmıştır. Tanzimat Dönemi'nde haber alma, hâl-hatır sorma, düşünce alışverişinde bulunma, edebî konuların değerlendirilmesi ve tartışma amacıyla mektuplar yazılmıştır. Tanzimat Dönemi'nde edebî, felsefi, siyasi, mizahi içerikli ve tebrik, taziye, istek amacıyla yazılan mektup örnekleri görülür. Akif Paşa'nın *Münşeât-ı Elhac Akif Efendi ve Muharrerât-ı Hususiye-i Akif Paşa* adlı eserleri Tanzimat Dönemi'nin ilk mektup örneklerindedir. Eski münşeât zihniyetinin yerini sade bir mektup tarzına bırakması ilk olarak Şinasi'nin annesine yazdığı mektupta görülür.

Tanzimat Dönemi'nde edebî tartışmalar da mektuplarla yapılır. Mektup, başlı başına bir tür olduğu gibi bazı türlerde anlatım tekniği olarak da kullanılmaktadır. Namık Kemal ve Abdülhak Hamit Tarhan, edebiyat tarihimizde en çok mektup kaleme almış sanatçılardır. Namık Kemal'in *Hususi Mektuplar*, Muallim Naci'nin *Mektupları*, Abdülhak Hamit Tarhan'ın *Mektuplar* adlı eserleri; bu dönemde yazılmış mektup örnekleridir.

MEKTUP

Nur-i Aynım Efendim
(22 Rebiyülevvel 1280/6 Eylül 1863)
Bu hafta dahi bir kıta mektubunuzu

aldım, sıhhat ve afiyet haberinizden memnun oldum. Ali Sedat'ın ve Fatma Aliye'nin gözlerini öperim. Sairlere selam ederim. Tahririnizden anlaşıldığına göre, Ali Sedat Bosna esvabı giymeyecektir. Binaenaleyh nafile yaptırıp götürmeyelim. Bu surette ona nasıl hediye hazır edelim, kendisinden sorunuz, ne ister?

Nasıl araba alalım deyu sual etmişsiniz, efendim. İnşallah el-kerim İstanbul'a gidildikte zannederim ki bizim için herhalde bir A'la kupa araba iktiza edecektir. Lakin şimdi A'la araba alındığı halde ona bir çift araba bâr-giri dahi lazım olur. Şimdiki bâr-girinize göre pek de pahalı araba yakışmaz zannederim. Fakat herhalde rey sizindir. Nasıl ister iseniz öylece yapınız. Asla bir şey diyemem. Şu kadar nasihat ederim ki çocukça düşünmeden iş tutmayınız. Güzelce düşünüp danışıp da öylece bir işe başlayınız. Kâr ve zarar sana aittir. Elhâsıl; sonra bana baş ağrısı vermeyiniz de nasıl ister iseniz öylece hareket ediniz. Bana hiç sormayınız. Şimdi bir tek hayvanınız var, ona göre rahat edecek ve gönlünüz hoş olacak surette bir araba alınız.

... İnşallah Osman Paşa'nın hareminden doğru haber alırsınız. Bana ettirmediğiniz yemin kalmadı. Hala yemin lakırdısı ediyorsunuz. Allah akıllar versin. Ben, burada çektiğim zahmet ve gönül azabını size yazmıyorum, rahatsız olmayasız deyu. İnşallah el-kerim buradan bir gün akdem çıkmağı Cenab-ı Haktan temenni ediyorum. Cümleliz sağ ve var olasız

efendim. Fi 22 Rebiyülevvel, sene (12)80

Ahmet Cevdet
Ahmet Cihan-Ahmet Cevdet Paşa'nın
Aile Mektupları

Ahmet Cevdet Paşa'nın Bosna'ya görevli olarak gönderilip eşinden ve çocuklarından uzakta geçirdiği dönemde eşi Advie Hanım, Paşa'ya mektup yazarak dönmesini ya da kendilerini de Bosna'ya götürmesini istemektedir. Paşa, eşinden sabırlı olmasını istemekte, görevi son bulunca döneceğini bildirmektedir. Mektupta samimi bir dil kullanılmıştır.

AHMET CEVDET PAŞA

Lofça'da doğdu. Müderrislik, kadılık, kazaskerlik, valilik, bakanlık görevlerinde bulundu. Birkaç dil bilen yazar; tarih, coğrafya, matematik gibi pek çok bilimle uğraştı. Dil bilgisi kitapları yazdı. Osmanlı Devleti'nde hukuk kurallarını düzenleyen Mecelle'nin yazım komisyonunda başkan olarak görev yaptı. Yazarın *Kıyas-ı Enbiya* ve *Tarih-i Cevdet* adlı eserleri tanınmıştır.

SORULAR

1.

Mektup türü ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Mektup, başlı başına bir tür olduğu gibi bazı türlerde anlatım tekniği olarak da kullanılmaktadır.

B) Batı edebiyatında mektup türünün ilk örnekleri, Eski Yunan'da görülür.

C) Kamu kurum ve kuruluşları arasında ya da bireylerle bu kurum ve kuruluşlar arasında yazılan mektuplara iş mektubu denir.

D) Namık Kemal ve Abdülhak Hamit Tarhan, edebiyat tarihimizde en çok mektup kaleme almış sanatçılardır.

E) Mektup, edebî tür olma özelliğini Tanzimat Dönemi'nde kazanır.

Cevap: C

2.

E-posta ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) E-postada ileti, birden çok alıcıya gönderilebilir.

B) E-posta özel mektup ve iş mektubu olarak kullanılmaz.

C) İletide tarih ve saat otomatik olarak eklenir.

D) E-postalar, kurumsal ve kişisel olabilir.

E) Yazıyla birlikte resim, ses ve video gibi ek dosyalar gönderilebilir.

Cevap: B

3.

....., bir isteğin bildirilmesi veya bir şikâyetin iletilmesi amacıyla kişilerin resmî makamlara sunduğu, durum bildiren yazıdır.

.....; sanatçıların, düşünürlerin yazdıkları, sanat ve düşünce derinliği taşıyan mektuplardır.;belgelenmesi gereken bir durumu, olayı tespit edenler tarafından imzalanan veya meclis, kurul, mahkeme vb. yerlerde söylenen sözlerin olduğu gibi yazıya geçirilmesi ile oluşan belgedir.

Boşluklara sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A)Özel mektup, dilekçe, resmî mektup

B)Dilekçe, özel mektup, açık mektup

C)Tutanak, dilekçe, özel mektup

D)Dilekçe, edebî mektup, tutanak

E)Tutanak, özel mektup, iş mektubu

Cevap: D

